بەکورتی16: بۆشایی، لە پەیوەندی بە بەتاڵیی و هیچییەوە.. ئازاد حەمە

کارزانیی مر□ق ل□ دۆزینەوەی چەمکی بۆشایی Vacuumو گفتوگۆکردنی بەردەوامە. چەمکەکە، کە بە زۆرێک ئەندێشەی جیۆمێتری و فیزیاییەوە بارگاوی□ ئاماژەیە بۆ نەبوونی شتێک،"فەزایەک Space، یان جێگایەک، کە بە تەواوی خاڵییە لە ماد□□".

بۆشایی نەبوونی شتە، دەستپێکیشە بۆ بوونی بەتاڵیی Emptiness. کەواتا□، ئ□و شتەی بۆشە، بەتا□ □ Empty □، پ□ نییە، هیچی Nothingness تیانییە و هیچیش لەخۆناگرێت. لە هەندێک زماندا بۆشایی پوچAbsurd و فەزای چۆڵیش دەگرێتەوە. ئەوەش گرنگە ئاماژەی پێکرێت، کە بەتاڵیی لە مەودا(فەزا)دا شیاوییەکی فیزیاییە و خودی گفتوگۆی بۆشایی فیزیکییش، لەچاو گفتوگۆی بۆشایی سیاسیی یان رۆحیی، گفتوگۆی جیا لە خۆدەگرێت.

لێرەوە دەپرسیین: بۆشایی(فەراغ یان ڤاکیووم)چییە؟ ئایا بۆشایی راستییەکی فیزیکییە یان هەستە؟یان، کە دەگوترێت بۆشایی، لەناو ئەم چەمکەدا ئارمانجێک کاری خۆی دەکات؟چۆن هەست بە بۆشایی دەکەین؟ بۆشایی و بەتاڵیی هاوواتان؟ باشە بۆشایی واتا□ ن□بوونی شوێن؟ ئەوکات چۆڵیی و بەتاڵیی دەستپێدەکات، کە بۆشایی هەبوو؟ ئەی بۆشایی سۆزیی چییە؟بۆشاییەکی بەرفراوان لە مەودا(فەزا) Spaceدا بوونی هەیە؟ بۆشایی دیوێکیتری پوچیی نییە؟ وەکیتر، بۆشایی هاومانای چەمکیی هیچیی نییە؟ ئەی باشە سروشتیی هیچ چییە؟ هیچ واتا□ ب□ش، بەتاڵی… شتێک، کە بوونی نییە؟ باشە هیچ دەبینرێت؟بۆشایی گفتوگۆی شوێن/ناشوێن، پڕ/ بەتاڵیش لەخۆناگرێت؟

بۆشایی Vacuum چییە؟ لەم بابەتەدا بۆشایی فیزیکیی بۆشاییە گفتوگۆئامێزەکەیە، ئەو مەودایەیە،کە پڕنەکراوە و بە چۆڵی ماوەتەوە و خاڵیشە لە ماد□□. م□ودای لەمجۆرە بۆش Void و بەتاڵە، بێ ناواخن و چۆڵ و هۆڵە. سەرباری ئەوە، لەو شوێنەی بۆشایی هەیە، مەودایەکی ئازادیش بوونی هەیە، مەودای لەمجۆرە بێ ژیان و بەتاڵە. هەروەها لە"" فیزیادا بەتاڵی بە شێوەیەکی گشتی ئاماژەیە بۆ

بۆشایی، شوێنێک هیچی تێدانییە. بەڵام میکانیکی کوانتەم ئاشکرای دەکات کە "هیچ" لە ڕاستیدا تەواو چالاکە"".

""مەودا ، یان مەودای دەرەوە، بۆشاییەکی Vacuum فراوانی چۆڵە و بەدەریشە لە ماددە. ئەم بۆشاییە بە بەراورد لەگەڵ بەرگەهەوای زەوی زۆر کەم گەردیلەی تێدایە. بەڵام بە تەواوی بەتاڵ Empty نییە. مەودا پڕ بووە لە ماددەیەکی تەنک، کە پێیدەوترێت ناوەندی نێوان ئەستێرەکان، کە ئەتۆمی هایدرۆجین و هیلیۆم لەخۆدەگرێت"".

لەناو فەزای بۆشاییدا ئامانج بوونی نییە هەروەک ئەوەی لە ناواخنی پووچییشدا بوونی نییە. کەوابێت، گەر بۆشایی دیوێکیتری پوچیی بێت ئەوا سەرلەبەری چەمکی پووچیی وتنە لەسەر بێمانایی. راستە مرۆڤ لە بوونی خۆیدا تەقەلای دروستکردنی یان دۆزینەوەی مانا دەدات و ئەو مانایەش بە ئەو بەهایە،لە نەدۆزینەوەی ماناکە مرۆڤ هەڵدەداتە ناو بێماناییەوە.

بۆ وادەڵێین؟ چونکە ڕیشەی لاتینی پووچیی Absurdus بەواتای بێمانایی، بێهودەیی، نالۆژیکی، بێتاڵیش دێت. ""لە بیرکاریدا پووچیی بەو مانایە دێت، کە هەندێک توخم لە چوارچێوەی تیۆری، سیستەم یان بوارێکی دیاریکراودا هیچ Nothing مانایەکی نییە و لە بنەڕەتیشدا لەگەڵیاندا ناگونجێت".

روونە، کە هیچ لە فیزیادا واتە بۆشایی یان بەتاڵی ڕەها لە ئاسماندا. هەندێک پێیانوایە،کە فیزیا پێمان دەڵێت: "فیزیا خۆی لەسەر ئەو بناغەیە دادەمەزرێنێت، کە گەردوون لە هیچەوە دروستبووە، بەڵام ئایا هیچ یان بۆشایی واتەگەلێکی فیزیاییین؟ دەکرێت بگوترێت، کە تۆژینەوە زانستییەکان سەلماندویانە، کە لە فیزیای کوانتیدا، لەسەر ئاستی ئەتۆم، ئەتۆمەکان خۆبەخۆی خۆیان لە بۆشایی کوانتیدا دەردەکەون و دواتر وندەبنەوە. خودی ئەتۆمیش لە بۆشایی پێکدێت، لەو کەلێنانەی لەنێوان ئەلەکترۆنات و پرۆتۆناتدان.

وێرایئەوەی لای سەرەوە باسکرا، یۆنانییەکان، تاڕادەیەکی زۆر قەدەغەیانکردبوو قسە لە سفر Zero بکرێت. خودی ئەریستۆ پێیوابوو سروشت ڕقی لە بۆشاییە. واتە هیچ تەنها لە ئەندێشەی مرۆڤدا ئامادەیە. گەر ئەوە خواستی سروشت بێت، کەواتە سروشت چارەی هیچیی ناوێت، ئەمەش لەبەرئەوەی لەناو سروشتدا هیچ، بۆشایی، بوونی سروشت بەدرەدەردەخاتەوە. لەمحاڵەتەدا قسە لە چەمکی سفر قسەکردنبوو لە

نەبوون. لای ئەریستۆ (سفر و فەزای بەش) بەیەکەوە گرێدراوون. ئەو لەبەرئەوەی چارەی بەشی(بەتاڵی) نەدەویست، رقی لە سفریش بوو.

جێگای سەرنجە، کە ""لە فەلسەفەی ڕۆژهەڵاتیدا چەمکی بۆشایی و سفر(هیچ) هاومانابوونە"" و وەک یەکیش ڕێکخراون". تەنانەت لەوێ "ئایدیای ناکۆتا بەجۆرێک بووە، کە خەڵک راشکاوانە قسەیانتیاکردووە و هیچ کۆسپێکی لۆجیکی یاخود ئایینیش لە ئارادا نەبووە بۆ ئەوەی مرۆڤ بیر لە گەورەیی ناکۆتا نەکاتەوە یاخود وینای نەکات".

لەو شوێنەی بۆشایی هەیە هیچی بەرکەماڵە. بۆشایی، کە لەتەک هیچدا یەکدەگرێتەوە، لەبەرئەوەیە، کە هیچ هەبوو مانا بوونی نییە و ناوەڕۆک بێ ناواخنە. هەرچی ئایینەکانە تەماشاکردنیان بۆ هیچ جیایە. ئەوان یەزدان بەوە دەزانن، کە لە بووندا ئامادایە، واتە یەزدان گشت شتێکی ناو بوونی لەخۆیدا بەرجەستەکردووە. ئەمە ئەوە دەگەیەنێت،کە بۆشایی یان هیچ ورێنەیە. ئایینە ئاسمانییەکانیش پێیانوایە جیهان لە بۆشاییەوە دەستپێدەکات و یەزدان ئەم بۆشاییە پردەکاتەوە، واتە پێش یەزدان گەردوون بۆ ئەم ئایینانە بابەت نییە.

کەتا قسەمان لەسەر بۆشایی، بە مانای بەتاڵیی Emptiness ، ئەوەیە، کە بۆشایی تەنیا چەمکێکی فیزیایی نییە، دەکرێت سۆزییش بێت. لە ڕووی سۆزدارییەوە بۆشایی هەستی بێمانایی دەگەیەنێت. ئەمەش لەلایەک هەستی بێزاریی و پووچیی ژیان و لەلایەکی دی بێهیوایی لە هەستکردن بە بەتاڵی لە مرۆڤدا زیاددەکات. بە تەماشاکردنێکی ژیانی تازەی مرۆڤیش ئەوەمان بۆدەردەکەوێت، کە بۆشایی سۆزیی لە ژیانماندا لەزیادبووندایە و تەنهایی و خەمۆکییەکی قوڵیشی لەگەڵ خۆیدا هێناوە.

ئازاد حەمە
پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی